

BİRİNCİ TÜRKOLOJİ QURULTAY VƏ CƏFƏR CABBARLININ ELMİ-MƏDƏNİ FƏALİYYƏTİ

Xoşbəxt Əliyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
<https://ORCID.org/0000-0002-6511-7002>
xoshbaxt1965@gmail.com

Xülasə

Birinci Türkoloji Qurultay türk xalqlarının dil, əlifba, tarix və mədəniyyət məsələlərinin ilk dəfə geniş miqyasda və sistemli şəkildə müzakirə edildiyi elmi platforma kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Məqalədə qurultayın keçirildiyi ictimai-siyasi şərait, onun elmi proqramı və qəbul edilən əsas qərarlar təhlil edilir. Xüsusilə türk dillərinin qrammatik quruluşu, terminologiya problemləri və yeni türk əlifbasına keçid məsələlərinin qurultay gündəmində tutduğu yer araşdırılır. Cəfər Cabbarlının qurultayda mütərcim kimi fəal iştirakı, xarici ölkələrdən gəlmiş məşhur türkoloqlarla elmi ünsiyyəti və mətbuatda dərc etdirdiyi dil problemlərinə dair məqalələri onun türkoloji proseslərə dərin marağını göstərir. Türkoloji Qurultay Cabbarlının yaradıcılığında dil, milli kimlik və mədəni özünüdərək ideyalarının güclənməsinə təkan vermiş, onu təkcə dramaturq deyil, həm də fəal türkoloji düşüncə daşıyıcısı kimi formalaşdırmışdır.

Açar sözlər: Birinci Türkoloji Qurultay, Cəfər Cabbarlı, türkologiya, əlifba islahatı, milli ziyalılar, türk dili.

THE FIRST TURKOLOGICAL CONGRESS AND THE SCIENTIFIC AND CULTURAL ACTIVITIES OF JAFAR JABBARLI

Khoshbakht Aliyeva

Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

The First Turkological Congress holds special significance as a scholarly platform where issues of language, alphabet, history, and culture of Turkic peoples were discussed for the first time on a large and systematic scale.

The article analyzes the socio-political conditions under which the Congress was held, its scientific agenda, and the key decisions adopted. Particular attention is paid to the grammatical structure of Turkic languages, problems of terminology, and the transition to a new Turkic alphabet, which occupied an important place on the Congress agenda. Jafar Jabbarli's active participation in the Congress as a translator, his scholarly interaction with renowned turkologists from abroad, and his articles on linguistic issues published in the press demonstrate his deep interest in Turkological processes. The Turkological Congress stimulated the strengthening of ideas of language, national identity, and cultural self-awareness in Jabbarli's creative work, shaping him not only as a playwright but also as an active bearer of Turkological thought.

Key words: First Turkological Congress, Jafar Jabbarli, Turkology, alphabet reform, national intellectuals, Turkish language.

ПЕРВЫЙ ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЙ КОНГРЕСС И НАУЧНО-КУЛЬТУРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЖАФАРА ДЖАББАРЛЫ

Хошбахт Алиева

Азербайджанский государственный педагогический университет

Резюме

Первый тюркологический съезд имеет особое значение как научная платформа, на которой впервые в широком и системном формате были обсуждены вопросы языка, алфавита, истории и культуры тюркских народов.

В статье анализируются общественно-политические условия проведения съезда, его научная программа и основные принятые решения. Особое внимание уделяется вопросам грамматического строя тюркских языков, проблемам терминологии и переходу на новый тюркский алфавит, которые занимали важное место в повестке съезда. Активное участие Джафара Джаббарлы в работе съезда в качестве переводчика, его научное общение с известными тюркологами, прибывшими из зарубежных стран, а также статьи, опубликованные им в прессе по вопросам языка, свидетельствуют о его глубоком интересе к тюркологическим процессам. Тюркологический съезд способствовал усилению идей языка, национальной идентичности и культурного самосознания в творчестве

Джаббарлы, сформировав его не только как драматурга, но и как активного носителя тюркологической мысли.

Ключевые слова: Первый тюркологический конгресс, Джафар Джаббарлы, тюркология, реформа алфавита, национальная интеллигенция, турецкий язык.

Giriş/Introduction

XX əsrin əvvəlləri türk xalqlarının ictimai-siyasi və mədəni həyatında dərin dəyişikliklərlə səciyyələnir. Bu dövrdə milli özünüdərk, dil və əlifba islahatı, maarifçilik ideyaları türk dünyasında aparıcı mövqeyə yüksəlmişdi. Belə bir tarixi şəraitdə 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Türkoloji Qurultay təkcə elmi hadisə deyil, həm də ümumtürk mədəni inteqrasiyasının mühüm mərhələsi kimi tarixə düşmüşdür. Qurultay türk xalqlarının dil, yazı sistemi və elmi əməkdaşlıq məsələlərini ilk dəfə geniş beynəlxalq müstəvidə müzakirəyə çıxarmışdır.

Bu mühüm elmi-ictimai hadisənin iştirakçıları sırasında Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Cəfər Cabbarlının olması xüsusi diqqət çəkir. Onun qurultay ərəfəsində və qurultay dövründə apardığı fəaliyyət, yazdığı məqalələr və tərcümə işləri türkoloji fikrin inkişafına sanballı töhfə vermişdir.

XX əsrin əvvəlləri türk xalqlarının ictimai-siyasi, mədəni və elmi həyatında köklü dəyişikliklərin baş verdiyi bir mərhələ kimi səciyyələnir. Bu dövrdə milli kimliyin formalaşması, dil və əlifba islahatları, mədəni irsin qorunması və elmi əsaslarla tədqiqi məsələləri ön plana çıxmışdır. 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Türkoloji Qurultay məhz bu tarixi proseslərin mərkəzində dayanaraq türkoloji elmin inkişafında dönüş nöqtəsi olmuşdur. Qurultay təkcə elmi hadisə deyil, eyni zamanda ümumtürk mədəni inteqrasiyasını təşviq edən, milli düşüncəni gücləndirən mühüm ideoloji platforma kimi çıxış etmişdir.

Müasir dövrdə Birinci Türkoloji Qurultayın yenidən araşdırılması və onun ayrı-ayrı şəxsiyyətlərin dünyagörüşünə təsirinin öyrənilməsi xüsusi aktuallıq kəsb edir. Qloballaşma şəraitində milli dillərin və mədəniyyətlərin qorunması məsələsi getdikcə daha çox diqqət tələb etdiyindən XX əsrin əvvəllərində aparılan dil siyasəti və elmi təşəbbüslərin tarixi təcrübəsi aktual elmi əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan Qurultayın Azərbaycan ziyalılarının, xüsusən də Cəfər Cabbarlı kimi görkəmli sənətkarların ideoloji və yaradıcılıq formalaşmasındakı rolunun tədqiqi mühüm elmi boşluğu doldurur.

Cəfər Cabbarlı Azərbaycan ədəbiyyatında daha çox dramaturq və şair kimi tanınsa da, onun ictimai fikir tarixində, dil və mədəniyyət məsələlərində tutduğu mövqe hələ də tam şəkildə sistemli araşdırılmamışdır. Birinci Türkoloji Qurultayda onun mütərcim kimi iştirakı, dil problemlərinə dair publisistik yazıları və tərcümə fəaliyyəti Cabbarlının yalnız sənətkar deyil, eyni zamanda fəal milli ziyalı olduğunu göstərir. Bu aspektin araşdırılması Cabbarlı yaradıcılığına yeni elmi baxış bucağı qazandırır.

Birinci Türkoloji Qurultay uzun illər sovet ideoloji yanaşması səbəbindən birtərəfli və məhdud şəkildə tədqiq olunmuşdur. Müstəqillik dövründə bu qurultaya obyektiv elmi yanaşma formalaşsa da, onun ayrı-ayrı iştirakçılarının rolu, xüsusən qeyri-rəsmi, lakin fəal iştirak edən ziyalıların fəaliyyəti hələ də kifayət qədər öyrənilməmişdir. Cəfər Cabbarlının qurultay prosesindəki mövqeyi bu baxımdan xüsusi maraq doğurur.

Bundan əlavə, müasir türkologiyada dilin daxili qanunauyğunluqlarına əsaslanan tədqiqat metodlarının aktuallaşması Cabbarlının irəli sürdüyü ideyaların bu gün də elmi əhəmiyyət daşdığını göstərir. Onun türk dilinin qrammatik strukturunun yad dil modelləri əsasında deyil, milli dil xüsusiyyətlərinə uyğun şəkildə öyrənilməsi ilə bağlı fikirləri müasir dilçilik baxımından da dəyərli hesab olunur.

Birinci Türkoloji Qurultayın tarixi və ictimai mahiyyəti. XX əsrin əvvəlləri türk xalqlarının tarixində dərin ictimai-siyasi və mədəni dəyişikliklərlə yadda qalan bir mərhələdir. Bu dövrdə milli kimlik məsələsi, dil və mədəniyyətin qorunması, elmi əsaslarla öyrənilməsi problemləri ön plana çıxmışdır. Xüsusilə imperiya və sonradan sovet ideoloji çərçivəsində yaşayan türk xalqları üçün ortaq elmi platformanın yaradılması həyati əhəmiyyət daşıyırdı. 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Türkoloji Qurultay məhz bu ehtiyacdən doğmuş, türkologiya elminin inkişafında yeni mərhələnin əsasını qoymuşdur. Qurultay yalnız elmi tədbir deyil, eyni zamanda türk xalqlarının mədəni və ictimai həmrəyliyinə gücləndirən mühüm tarixi hadisə kimi qiymətləndirilir.

Birinci Türkoloji Qurultay XX əsrin ilk onilliklərində mövcud olan mürəkkəb siyasi və ideoloji şəraitdə təşkil olunmuşdur. Bir tərəfdən sovet hakimiyyəti milli məsələlərdə müəyyən islahatçı görüntü yaradır, digər tərəfdən isə mərkəzləşdirilmiş ideoloji nəzarəti gücləndirirdi. Bu ziddiyyətli mühitdə türk xalqlarının dil və mədəniyyət problemlərinin elmi müstəvidə müzakirəsi həm zəruri, həm də riskli idi. Qurultayın Bakıda keçirilməsi təsadüfi deyildi. Bakı həmin dövrdə türk dünyasının mühüm mədəni və elmi mərkəzlərindən biri kimi

tanınırdı [AMEARHA]. Azərbaycan ziyalıları milli maarifçilik, əlifba islahatı və mədəni inkişaf məsələlərində fəal mövqe nümayiş etdirirdilər.

Birinci Türkoloji Qurultayın əsas məqsədi türk dillərinin elmi əsaslarla öyrənilməsi, ortaq terminoloji və metodoloji prinsiplərin müəyyənləşdirilməsi idi. Qurultay çərçivəsində dilçilik, əlifba islahatı, ədəbiyyat, folklor, tarix və etnoqrafiya məsələləri müzakirə olunmuşdur. Xüsusilə türk dillərinin qrammatik quruluşunun daxili qanunauyğunluqlara əsasən tədqiqi məsələsi mühüm yer tutmuşdur. Qurultayda dilin yad dil modelləri əsasında deyil, milli xüsusiyyətlərə uyğun şəkildə araşdırılması ideyası geniş dəstək qazanmışdır. Bu yanaşma türkologiyanın müstəqil elmi sahə kimi formalaşmasına mühüm töhfə vermişdir [Cim, 1926:№ 10].

Qurultayın gündəmində ən mühüm məsələlərdən biri əlifba islahatı olmuşdur. Ərəb qrafikasının türk dillərinin fonetik xüsusiyyətlərini tam əks etdirməməsi uzun illər müzakirə obyektinə idi [ADTMA, № 460]. Qurultayda latın qrafikalı yeni türk əlifbasına keçid məsələsi elmi əsaslarla müzakirə edilmişdir. Əlifba islahatı maarifçilik, savadlılıq səviyyəsinin yüksəldilməsi və milli mədəniyyətin inkişafı baxımından böyük ictimai əhəmiyyət daşıyırdı. Qurultay bu məsələyə ideoloji deyil, elmi yanaşma sərgiləyərək türk xalqlarının mədəni modernləşməsinə təkan vermişdir.

Birinci Türkoloji Qurultayın ictimai mahiyyəti onun türk xalqları arasında milli özünüdərk prosesini gücləndirməsində özünü göstərir [AMEARHA, Fond 1]. Qurultay türk xalqlarının ortaq tarixi və mədəni köklərə malik olduğunu elmi əsaslarla ortaya qoymağa çalışmışdır. Bu isə milli şüurun formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Qurultay eyni zamanda ziyalılar üçün elmi fikir mübadiləsi və əməkdaşlıq platforması yaratmışdır. Müxtəlif ölkələrdən gəlmiş alimlərin iştirakı türkologiyanın beynəlxalq elmi sahə kimi mövqeyini möhkəmləndirmişdir.

Birinci Türkoloji Qurultay türkoloji elmin tarixində dönüş nöqtəsi hesab olunur. Qurultaydan sonra türkologiya sistemli elmi sahə kimi inkişaf etməyə başlamış, yeni tədqiqat istiqamətləri formalaşmışdır. Qurultay milli dil siyasətinin elmi əsaslarını müəyyənləşdirmiş və türk xalqlarının mədəni müstəqillik ideyasının güclənməsinə təkan vermişdir. Bu tarixi hadisə sonrakı dövrlərdə aparılan dil və mədəniyyət islahatlarının ideoloji və elmi bünövrəsini təşkil etmişdir.

Birinci Türkoloji Qurultay sovet ideoloji məhdudiyyətlərinə baxmayaraq, türk xalqlarının dil və mədəni problemlərini gündəmə gətirən nadir beynəlxalq platforma olmuşdur. Qurultayın əsas məqsədi türk dillərinin elmi əsaslarla öyrənilməsi, terminoloji vahidliyin yaradılması və əlifba islahatı məsələlərinin

müzakirəsi idi. Qurultayda qəbul edilən qərarlar sonrakı onilliklərdə türkoloji tədqiqatların istiqamətini müəyyən etmişdir.

Bu tədbir eyni zamanda milli ziyalıların bir araya gələrək ümumi mədəni məqsədlər naminə fəaliyyət göstərməsinə şərait yaratmışdır. Azərbaycan ziyalıları üçün Qurultay milli dil və mədəniyyət məsələlərinin beynəlxalq səviyyədə müdafiəsi baxımından mühüm tribuna rolunu oynamışdır.

Əlifba islahatı ideyalarının formalaşması. Türk dünyasında əlifba islahatı ideyaları XIX əsrin sonlarından etibarən formalaşmağa başlamışdır. Mirzə Fətəli Axundzadə, İsmayıl bəy Qasıralı [Qasıralı, 2007:154] və Əli bəy Hüseynzadə kimi mütəfəkkirlərin ideyaları bu prosesin ideoloji əsasını təşkil etmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə bu ideyalar dövlət səviyyəsində müzakirə edilmiş və konkret layihələr hazırlanmışdır.

Sovet hakimiyyətinin ilk illərində əlifba islahatı prosesi yeni siyasi reallıqlara uyğun şəkildə davam etdirilmiş, yeni türk əlifbasının hazırlanması üçün xüsusi komissiyalar yaradılmışdır. Bu prosesdə Azərbaycan ziyalıları, o cümlədən Cəfər Cabbarlı fəal mövqe tutmuşdur.

Cəfər Cabbarlının Türkoloji Qurultaydakı fəaliyyəti. Cəfər Cabbarlı Birinci Türkoloji Qurultayda rəsmi nümayəndə kimi deyil, lakin mütərcim və fəal iştirakçı qismində çıxış etmişdir. O, qurultay zamanı xarici ölkələrdən gəlmiş tanınmış türkoloqlarla birbaşa ünsiyyətdə olmuş, onların elmi baxışları ilə yaxından tanış olmuşdur. Bu təmaslar Cabbarlının dünyagörüşünün formalaşmasına və türkçülük ideyalarının dərinləşməsinə mühüm təsir göstərmişdir.

Qurultay ərəfəsində Cəfər Cabbarlının mətbuatda dərc etdirdiyi “Türkoloji qurultay və dil məsələləri” [Pavloviç, 1926:63] məzmunlu yazıları onun dil problemlərinə nə qədər həssas yanaşdığını göstərir. O, türk dilinin qrammatik quruluşunun milli xüsusiyyətlər əsasında öyrənilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, mövcud yanaşmaların tənqidini aparmışdır.

Tərcümə fəaliyyəti və elmi xidmətləri. Cəfər Cabbarlının türkoloji fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən biri də tərcümə sahəsindəki xidmətləridir. Onun M.Pavloviç və S.Iranskinin “İran istiqlaliyyəti mübarizəsi uğrunda” adlı əsərini Azərbaycan dilinə çevirməsi yalnız ədəbi hadisə deyil, həm də siyasi-ideoloji maarifçilik aktı kimi qiymətləndirilə bilər. Bu tərcümə Birinci Türkoloji Qurultay kontekstində türk xalqlarının azadlıq ideyalarının yayılmasına xidmət etmişdir [Cim, 1926:5].

C.Cabbarlının tərcümə fəaliyyəti onun milli məsuliyyət hissindən və ictimai mövqeyindən qaynaqlanırdı. O, dili yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, milli varlığın əsas dayacağı kimi dərk edirdi.

Birinci Türkoloji Qurultayın Cəfər Cabbarlının dünyagörüşünə təsiri. XX əsrin əvvəlləri Azərbaycan ictimai və mədəni həyatında milli oyanış prosesinin intensivləşdiyi bir dövr kimi səciyyələnir. Bu mərhələdə dil, mədəniyyət və milli kimlik məsələləri yalnız ədəbi müstəvidə deyil, eyni zamanda elmi və ictimai platformalarda da fəal şəkildə müzakirə olunmağa başlamışdır. 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş Birinci Türkoloji Qurultay bu baxımdan türk xalqlarının elmi-mədəni inteqrasiyasını təmin edən ən mühüm hadisələrdən biri olmuşdur. Qurultay türk dillərinin öyrənilməsi, əlifba islahatı və ümumtürk mədəni irsinin qorunması istiqamətində əsaslı elmi konsepsiyaların formalaşmasına təkan vermişdir.

Birinci Türkoloji Qurultay türk xalqlarının elmi əməkdaşlıq tarixində ilk sistemli təşəbbüs kimi çıxış etmişdir. Qurultayın əsas məqsədi türk dillərinin elmi əsaslarla öyrənilməsi, ortaq terminoloji və metodoloji yanaşmaların formalaşdırılması idi. Burada müzakirə olunan əsas mövzulardan biri türk dillərinin qrammatik quruluşunun milli dil xüsusiyyətləri əsasında tədqiqi məsələsi olmuşdur. Bu yanaşma türk dillərinin ərəb və Avropa dillərinin modellərinə uyğunlaşdırılmasına qarşı çıxaraq, milli dilçilik düşüncəsinin inkişafını stimullaşdırmışdır.

Qurultayın ideoloji mahiyyəti yalnız dilçiliklə məhdudlaşmırdı. O, eyni zamanda türk xalqları arasında mədəni həmrəyliyi gücləndirən, milli özünüdərk prosesini sürətləndirən bir platforma rolunu oynayırdı. Bu mühitdə iştirak edən ziyalılar üçün Qurultay yeni ideyaların, elmi baxışların formalaşdığı bir məktəb funksiyasını yerinə yetirmişdir.

Cəfər Cabbarlı Birinci Türkoloji Qurultayın işində mütərcim kimi iştirakı onun müxtəlif ölkələrdən gəlmiş tanınmış türkoloqlarla birbaşa elmi ünsiyyət qurmasına şərait yaratmışdır. C.Cabbarlı üçün bu ünsiyyət təkcə peşəkar təcrübə deyil, eyni zamanda milli və ideoloji baxımdan mühüm məktəb olmuşdur.

C.Cabbarlının qurultay ərəfəsində və qurultay dövründə mətbuatda dərc etdirdiyi yazılar onun dil məsələlərinə dərinlən bələd olduğunu göstərir. Xüsusilə türk dilinin qrammatik quruluşunun milli xüsusiyyətlər əsasında öyrənilməsi ilə bağlı irəli sürdüyü fikirlər onun türkoloji düşüncəsinin formalaşdığını sübut edir. Bu mövqə Cabbarlının milli kimliyə və dilə münasibətində rəşional və elmi yanaşmanın üstünlük təşkil etdiyini göstərir.

Birinci Türkoloji Qurultay Cəfər Cabbarlının dilə münasibətində keyfiyyətcə yeni mərhələ açmışdır. Qurultayda müzakirə olunan əlifba islahatı

və dilin sadələşdirilməsi məsələləri C.Cabbarlının milli mədəniyyətə yanaşmasında mühüm yer tutmuşdur. O, dili yalnız ünsiyyət vasitəsi kimi deyil, milli varlığın əsas göstəricisi kimi qəbul edirdi.

C.Cabbarlının dramaturgiyasında və publisistikasında dilin sadəliyi, xalq danışığı üslubuna yaxınlıq və ifadə aydınlığı qurultayda formalaşan ideyalarla səsləşir. Bu baxımdan qurultay onun yaradıcılığında milli üslubun möhkəmlənməsinə təsir göstərmişdir.

Birinci Türkoloji Qurultay Cəfər Cabbarlının türkçülük ideyalarına münasibətini daha sistemli və elmi əsaslı hala gətirmişdir. Qurultay mühiti onun türk dünyasına baxışını genişləndirmiş, milli məsələlərə ümumtürk kontekstində yanaşmasına imkan yaratmışdır. Bu, C.Cabbarlının əsərlərində türk xalqlarının ortaq taleyi, azadlıq ideyaları və milli ləyaqət mövzularının güclənməsi ilə özünü göstərir.

C.Cabbarlı üçün qurultay yalnız elmi tədbir deyil, həm də milli ideoloji məktəb olmuşdur. Burada əldə etdiyi ideyalar onun sonrakı yaradıcılıq fəaliyyətində mühüm istiqamətverici rol oynamışdır.

Birinci Türkoloji Qurultay Cəfər Cabbarlının ideoloji və estetik baxışlarının formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Qurultayda müzakirə olunan məsələlər, türk dünyasının ortaq problemləri və ziyalıların birlik ruhu onun milli sənətkar kimi mövqeyini daha da möhkəmləndirmişdir.

Nəticə/Conclusion

Birinci Türkoloji Qurultay Azərbaycan və ümumtürk mədəniyyət tarixində silinməz iz buraxmışdır. Bu mötəbər elmi məclisdə Cəfər Cabbarlının iştirakı onun yalnız dramaturq deyil, həm də fəal milli ziyalı və türkçü ideoloq olduğunu təsdiqləyir. Qurultay Cabbarlının milli düşüncə sisteminin formalaşmasına güclü təkan vermiş, onun yaradıcılığında dil, mədəniyyət və azadlıq ideyalarının aparıcı mövqeyə yüksəlməsinə şərait yaratmış, yalnız yaradıcılıq inkişafında deyil, bütövlükdə milli dünyagörüşünün formalaşmasında mühüm rol oynamışdır.

ƏDƏBİYYAT/REFERENCES

1. Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin Arxivi. – İş № 460.
2. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin Arxivi. – Fond 1, siyahı 1. – saxlama vahidi 34, qovluq 2.
3. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin Arxivi. – Fond 1, siyahı 1. – saxlama vahidi 38, qovluq 2.
4. Cim (Cəfər Cabbarlı) (1926). Türkoloji qurultay və sərf-nəhv məsələsi. // “Kommunist” qəzeti, 12 yanvar, – № 10.

5. Xulufu, V. Tərcüme-yi-hal (rus dilində). Fond 23, siyahı 1, saxlama vahidi 46, qovluq 2.
6. Pavloviç, M.P., İranski, S. (1926). İran istiqlaliyyəti uğrunda (Azərbaycan dilinə tərcümə: Cəfər Cabbarzadə). – Bakı: “Bakı işçisi” kooperativ nəşriyyatı. – 201 s.
7. Azərbaycan kitabı (1982). Biblioqrafiya. II cild (1920–1940). – Bakı: “Yazıçı”. – 355 s.
8. Qasıralı, İ. (2007). Seçilmiş məqalələr və publisistika (Ümumtürk mədəni ideyaları kontekstində). – Bakı: “Şərq Qərb”. – 234 s.

Məqalə tarixçəsi

<i>Daxil olmuşdur</i>	03.02.2026
<i>Qəbul edilib</i>	15.02.2026
<i>Nəşrə tövsiyə edib</i>	Razim Məmmədov
	<i>filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent</i>